

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران
پوششگاه اسناد

اسنادی از رونداجرای

معاهدۀ ترکان چای

(۱۲۴۵-۱۲۵۰ ه.ق)

www.ketab.ir

به کوشش:
فاطمه قاضیها

پژوهش‌های اسنادی
۲

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی ایران

سرشناسه	: قاضیها، فاطمه، ۱۳۳۵ - گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	: اسنادی از روند اجرای معاهده ترکمانچای (۱۲۴۵ - ۱۲۵۰ ه.ق) / به کوشش فاطمه قاضیها.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: هفده، [۳۷۰ ص.]: مصور، جدول، نمونه.
فروست	: پژوهش‌های اسنادی.
	: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ شماره ۱۶۳۶. از مجموعه تاریخ معاصر؛ ۳.
شابک	: 978-964-446-691-5 ریال ۲۸۰۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: چکیده به زبان انگلیسی در انتهای کتاب آورده شده است.
یادداشت	: ض. ع. به انگلیسی: Fateme Ghaziha. Documents on Torkamanchay treaty and its implementation.
یادداشت	: چاپ قبلی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱ (فروست: پژوهش‌های اسنادی).
یادداشت	: چاپ سوم.
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۳۵] - ۳۳۹.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: معاهده ترکمانچای
	Torkamanchay Treaty
موضوع	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۳۴ق. -- اسناد و مدارک
	Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 -- Sources
	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۳۴ق. -- جنگ با روسیه، ۱۴۱۸ - ۱۲۲۸ق. -- اسناد و مدارک
	Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 -- War with Russia, 1803 - 1812 -- Sources
	: ایران -- روابط خارجی -- پیمان‌نامه‌ها
	Iran -- Foreign relations -- Treaties
شناسه افزوده	: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
شناسه افزوده	: National Library and Archives of I.R. of IRAN
رده بندی کنگره	: DSR ۱۳۵۶
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/-۷۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۶۱۵۴۱۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیا

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ شماره ۱۶۲۶، مجموعه پژوهش‌های اسنادی؛ ۲

عنوان: اسنادی از روند اجرای معاهده ترکمانچای (۱۲۴۵-۱۲۵۰ ه.ق)

به کوشش: فاطمه قاضیها

طراح جلد: نسیم بهزادیان نژاد

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۲۰۰ نسخه / چاپ سوم ۱۴۰۳

چاپ و صحافی: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بها: ۲۸۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۶۹۱-۵

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو حقانی، بلوار کتابخانه ملی، دفتر فروش: ۸۱۶۲۳۳۷۷-۲۱-۰

نمابر: ۸۱۶۲۳۳۰۱ فروشگاه مجازی: <http://bookshop.nlai.ir>

سامانه انتشارات: <http://publish.nlai.ir>

پست الکترونیک انتشارات: publication.nlai@gmail.com

فهرست مطالب

سخن نخست	نه
مقدمه	یازده
بخش یکم	۱
فصل اول: تاریخچه	۳
فصل دوم: بررسی اسناد	۳۹
بخش دوم	۵۹
فصل اول: فهرست‌ها (فهرست چکیده اسناد و پیوست‌ها)	۶۱
فصل دوم: اسناد	۸۷
فصل سوم: پیوست‌ها	۲۲۵
گزیده تصاویر اسناد	۲۶۵
یادداشت‌ها	۳۰۱
واژه‌نامه	۳۲۱
کتابنامه	۳۳۵
فهرست عمومی اعلام	۳۴۱
تصاویر	۳۵۵

سخن ناشر

از دیرباز، به سبب تعدد اقوال و اغراض و آرا در بازنمایی گذشته، روایت‌های تاریخی از تفاوت، تخالف و تناقض برکنار نبوده‌اند؛ از این رو، یکی از مهم‌ترین مواردی که پژوهش‌های تاریخی را استواری می‌بخشد و به حقیقت امر نزدیک می‌سازد، میزان بهره‌مندی آن‌ها از اسناد و مدارک آرشیوی است. اسناد، نه تنها به سبب ارزش تاریخی و پژوهشی‌شان، بلکه به‌مثابه حافظه فعالیت‌های دستگاه دیوان سالاری حائز اهمیت و نیازمند توجه و تتبع هستند. بی‌گمان، گردآوری، آماده‌سازی و انتشار مجموعه‌های سندی نقش مهمی در پیشبرد مطالعات سندشناسی و سندپژوهی و پژوهش‌های تاریخی دارد. در این راستا، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، طی سال‌های گذشته، مجموعه‌هایی از اسناد را، در موضوعات مختلف، منتشر کرده و در اختیار عموم محققان و سندپژوهان قرار داده است.

بخشی از اسناد موجود در آرشیو ملی ایران به مناسبات کشورمان با دولت‌های بیگانه اختصاص دارد که بازخوانی آن‌ها از جنبه‌های مختلف می‌تواند در تدوین و تدقیق تاریخ دیپلماسی و سیاست خارجی ایران به کار آید؛ امری که هم امکان ژرف‌اندیشی در تجارب پیشینیان را در عرصه سیاست‌گذاری خارجی فراهم می‌سازد و هم افق‌های جدیدی را در عرصه دیپلماسی فرهنگی، به‌خصوص با همسایگان، می‌گشاید.

یکی از مقاطع حساس و البته غم‌بار و تأمل‌برانگیز تاریخ معاصر کشورمان، مداخله‌گری و سلطه‌جویی بیگانگان در سده سیزدهم هجری بوده است که به تجربه بخش‌هایی از قلمرو ایران و تحمیل قراردادهای ننگین توسط بریتانیا و روسیه تزاری انجامید. معاهده ترکمان‌چای که در ۱۲۴۳ ق. میان ایران و روسیه تزاری به امضا رسید، به نماد این فتور و اضمحلال تاریخی بدل شد؛ دورانی که حاکمان کشور، ناتوان از به میدان آوردن عزم ملی و سرمایه‌های مادی و معنوی ایرانیان، چاره‌ای جز امتیاز دادن به دشمن اشغالگر و دل‌خوش کردن به وساطت دشمنان دوست‌نما نمی‌دیدند. ناظر عبرت‌بین را گریزی از بازخوانی تلخی‌ها و شکست‌ها نیست تا آن‌ها را با محک خرد بررسی کند و به معرفت راهگسای تاریخی بدل سازد. مجموعه حاضر که به کوشش پژوهشگر ارجمند، سرکار خانم فاطمه قاضیها، گردآوری شده مشتمل بر اسناد مربوط به اجرای معاهده ترکمان‌چای طی سال‌های ۱۲۵۰ - ۱۲۵۴ ق. است. گردآورنده، نخست، تاریخچه‌ای موجز از مناسبات ایران و روسیه و جزئیات جنگ‌های دو طرف در دوره قاجار ارائه داده است. همچنین، متن معاهده ترکمان‌چای و ملحقات آن، و نیز برخی مکاتبات مأموران بریتانیایی، در بخش پیوست‌ها گنجانده شده است. بیش از یک‌صد سندی که در این مجموعه آمده، افزون بر مسائل فی‌مابین دولت‌های ایران و روس، متضمن اشارات جالبی درباره مشکلات و مطالبات اتباع دو طرف است که در اثر جدایی سرزمین‌های ایرانی شمال ارس و الحاق آن‌ها به روسیه تزاری به وجود آمده بودند.